

Kolmiportainen tuki perusopetuksessa

Tiina Muukka
Lahden kansanopisto

Lähtökohta

Jokaisella oppilaalla on oikeus laadukkaaseen opetukseen sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä.

Lakiperusta

- ▶ voimaan vuoden 2011 alussa
- ▶ Perusopetuslain muutokset (642/2010)
- ▶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallituksen määräys 51/011/2010)
- ▶ Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden muutokset ja täydennykset (Opetushallituksen määräys 50/011/2010)

-
- ▶ Varhainen vaikuttavuus
 - ▶ Tarpeenmukaisuus
 - ▶ Pedagoginen asiantuntijuus
 - ▶ Moniammatillisuus
 - ▶ Suunnitelmallisuus
 - ▶ Joustavuus
 - ▶ Jatkuvuus

Erityinen

Tehostettu

Yleinen

Lisääntyy

- ▶ Yksilöllisyys
- ▶ Erityispedagogisuus
- ▶ Pitkäjänteisyys
- ▶ Intensiivisyys

Yleinen tuki

Jokainen opiskelija saa oman taitotasonsa mukaisia ja sopivan haasteellisia tehtäviä.

- ▶ lapsen/nuoren oppimista arvioidaan jatkuvasti **tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi**
 - ▶ tuen antaminen aloitetaan riittävän varhain
- vaikeuksien syvenemisen ja pitkäaikaisvaikutusten **ehkäiseminen**

Yleisen tuen muodot

- ▶ Eriyttäminen
- ▶ Joustavat ryhmittelyt
- ▶ Kodin ja koulun yhteistyö
- ▶ Oppilaanohjaus
- ▶ Oppilashuollon tuki
- ▶ Tukiopetus
- ▶ Osa-aikainen erityisopetus
- ▶ Kerhotoiminta
- ▶ Aamu- ja iltapäivätoiminta (1. - 2. lk)

Eriyttäminen

- ▶ koskee opetuksen sisältöä, oppimisprosessia, tuotosta ja oppimisympäristöä (syvyys/laadullinen), oppiainesisältöjen ja opintojen laajuutta (laajuus/määrällinen) sekä etenemisnopeutta (nopeus/ajallinen)
- ▶ eriyttämisen avulla opetus kohdennetaan kunkin opiskelijan kyvyille ja tavoitetasolle sopivaksi

1) Sisällön eriyttäminen

- ▶ tapahtuu sisältöjen valinnalla
- ▶ tiedollisten ja taidollisten vaatimusten tasapainottamisella suhteessa opiskelijan valmiuksiin
- ▶ eritasoisilla tehtävillä ja teksteillä
- ▶ lisäharjoitteilla
- ▶ visualisoimalla (esim. kuvien käyttö, alleviivaukset, tummennukset ja numeroinnit)

- ▶ konkretisoimalla (esim. selkokielistäminen, esimerkit arkielämästä, tutustumiskäynnit ja itse tekeminen)
- ▶ opetusvälineillä (esim. lukuikkunaviivain, värilliset luettavan tekstin päälle laitettavat kalvot, “stressipallot”, kuulosuojaimet)
- ▶ opiskelijan kiinnostusten kohteita hyödyntämällä

2) Oppimisprosessin eriyttäminen

- ▶ oppimisen tavoitteiden esittäminen selkeästi
- ▶ opiskelijan ohjeistaminen eri tavoin
- ▶ työskentelytaitojen ohjaaminen (autetaan tiedostamaan, miten oppilas oppii parhaiten)
- ▶ vaatimusten sovittaminen opiskelijan työtahtiin
- ▶ opetuksen strukturointi (esim. toiminnanohjauksen tukeminen sekä oppitunnin, koulupäivän rakenteen ja ajan/ajankäytön hahmottaminen)

3) Tuotoksen eriyttäminen

- ▶ kokeet/testit jaetaan osiin
- ▶ kokeen/testin tekeminen eri tilassa, missä opetus muutoin tapahtuu
- ▶ osaaminen osoitetaan muulla tavoin kuin tekemällä koe/testi: ryhmäkeskustelussa/-kokeessa, suullisesti tai näyttämällä

4) Oppimisympäristön eriyttäminen

- ▶ erilaisiin ryhmiin tai tiloihin jakaminen:

jotain tiettyä oppiainetta opiskellaan eri ryhmissä, luokka jaetaan pienempiin ryhmiin, annetaan samanaikaisopetusta tai opiskellaan esimerkiksi Internet-ympäristössä

- ▶ istumapaikkoja vaihdetaan luokassa oppimisen kannalta paremmiksi
- ▶ oppimiseen käytettävää aikaa varioidaan

Kodin ja koulun yhteistyö

- ▶ Vanhempainillat
- ▶ Vanhempainvartit
- ▶ Kouluretket ja toimintapäivät
- ▶ Koulun tiedotteet
- ▶ Wilma/reissuvihko
- ▶ Keskustelut, puhelut, s-postit ja tekstiviestit
- ▶ Kokeiden kuittaaminen, todistukset ja raportit
- ▶ Juhlat

Oppilaanohjaus

- ▶ Keskittymisen tukeminen
- ▶ Käyttäytymisen ohjaaminen
- ▶ Oman toiminnan ohjaustaidot
- ▶ Yhteistoiminnallinen oppiminen
- ▶ Kuuntelemisen taidot
- ▶ Ongelmanratkaisutaidot
- ▶ Oppimista vaikeuttavien seikkojen tunteminen
- ▶ Oppimistyylin tunteminen
- ▶ Itsearviointi

Oppilashuollon tuki

- ▶ Moniammatillisen oppilashuoltoryhmän toiminta
- ▶ Kouluterveydenhuolto
- ▶ Lastensuojelu
- ▶ Perhepalaverit
- ▶ Koulukuraattorin ja -psykologin palvelut

Tukiopetus

- ▶ Korjaavaa opetusta sekä opetuksessa jälkeen jääneille
- ▶ Ennaltaehkäisevää tukea
- ▶ Kokeeseen valmistautumista
- ▶ Oppimistaitojen harjoittelua
- ▶ Läksyjen tekemisen ohjausta

Osa-aikainen erityisopetus

- ▶ Luokkakohtaiset seulonnat (+ tiedottaminen)
- ▶ Luokkatunnit erityisteemoista
- ▶ Keskustelut
- ▶ Oppimistaitojen harjoittelua
- ▶ Läksyjen tekemisen ohjausta

Tehostettu tuki

Oppilas tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti muita tukimuotoja.

- ▶ 16 a § (24.6.2010/642)
- ▶ lähtökohtana oppilaan oman opettajan tekemä **pedagoginen arvio**, johon kirjataan:
 - ❑ oppilasta koskevat systemaattiset havainnot,
 - ❑ perustaitojen seulojen tulokset sekä

- seikat, jotka ovat tulleet esille keskusteltaessa oppilaan, tämän vanhempien, koulun muiden opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa

- ▶ ***tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden (opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa ja/tai psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavien jäsenten) kanssa (PoL 16 a §, 30.12.2013/1288)***

- ▶ tuen toteutusta varten laaditaan **oppimissuunnitelma** yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion pohjalta
- ▶ kaikki yleisen tuen muodot käytössä, mutta korostuu:

Osa-aikainen erityisopetus

eli pienryhmä-/klinikka-/luokaton erityisopetus

- ❑ opintojen yksilöllinen ohjaus
- ❑ samanaikaisopetus
- ❑ lukiopetusjaksot
- ❑ tukijaksot eri oppiaineissa

Joustavat opetusryhmät

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Oppilashuolto

- ▶ oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti

Erityinen tuki

Oppilas tarvitsee erityisopetusta ja koulunkäynnin tukea, jotka muodostavat järjestelmällisen ja suunnitelmallisen kokonaisuuden.

- ▶ **17 § (24.6.2010/642)**
- ▶ vahvin tukimuoto, jota varten tehdään kirjallinen päätös

- ▶ kaikki yleisen tuen muodot käytössä, mutta korostuu:

Kokoaikainen erityisopetus,

oppiaineen/-aineiden yksilöllistäminen tai

toiminta-alueittain opiskelu

(Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus:
motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot,
päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot)

Apuvälineet

Avustaja- ja tulkitsemispalvelut

- ▶ erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioiden *muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa*

- ▶ ennen päätöksen tekoa tehdään oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa **pedagoginen selvitys** moniammatillisena yhteistyönä:
 - ❑ kirjataan oppilaan saama tehostettu tuki, oppilaan kokonaistilanne ja erityisen tuen tarve
 - ❑ kuullaan myös oppilaan huoltajia ja oppilasta itseään
 - ❑ tarvittaessa täydennetään psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä

(PoL 17 §, 30.12.2013/1288)

- ▶ ***koulun johtaja/rehtori tekee esityksen*** tuen aloittamisesta ***sivistystoimen johtajalle***, joka tekee päätöksen erityisestä tuesta
- ▶ erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen oikeusturvan ja ***opetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat***:
 - ❑ lapsen pääsääntöinen opetusryhmä
 - ❑ mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja muut tarvittavat palvelut (PoL 31 §)
 - ❑ oppimäärän yksilöllistäminen

- ▶ oppilaalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi, johon kirjataan mm.
 - ❑ lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukainen opetus ja tukitoimet
 - ❑ suunnitelma oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista ja sisällöistä sekä pedagogisista menetelmistä sekä muista tarvittavista tukitoimista
- ▶ erityisen tuen päätös tarkistetaan ainakin 2. luokan jälkeen ja ennen 7. luokalle siirtymistä
+ aina tuen tarpeen muuttuessa

- ▶ päätöksen erityisen tuen jatkamisesta tarvittaessa 2. luokan jälkeen sekä ennen 7. luokkaa tai siirtymisestä takaisin tehostetun tuen piiriin tekee rehtori/koulunjohtaja oppilashuoltoryhmän esityksestä
- ▶ jos erityisen tuen *päätös* tehdään esi- tai perusopetuksen aikana *ilman tehostetun tuen antamista*, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esim. onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena (tarvitaan psykologinen tai lääketieteellinen arvio)

- ▶ jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä 1 momentissa tarkoitettua tukea, päätöksen oppilaalle järjestettävästä erityisestä tuesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta

Kaikille suunnattu yleinen tuki

Tehostettu tuki

Erityinen tuki

Oppimissuunnitelma voidaan laatia

Oppimissuunnitelma laadittava

HOJKS laadittava

Tukimuodot	Tukimuodot	Tukimuodot
<p>eriyttäminen joustavat ryhmittelyt kodin ja koulun yhteistyö oppilaan ohjaus oppilashuollon tuki oppimissuunnitelma tukiopetus osa-aikainen erityisopetus kerhotoiminta aamu- ja iltapäivätoiminta lk. 1.-2. apuvälineet yms. avustajapalvelut</p>	<p>eriyttäminen joustavat ryhmittelyt kodin ja koulun yhteistyö oppilaan ohjaus oppilashuollon tuki oppimissuunnitelma tukiopetus osa-aikainen erityisopetus kerhotoiminta aamu- ja iltapäivätoiminta lk. 1.-2. apuvälineet yms. avustajapalvelut</p>	<p>eriyttäminen joustavat ryhmittelyt kodin ja koulun yhteistyö oppilaan ohjaus oppilashuollon tuki HOJKS tukiopetus osa-aikainen erityisopetus kerhotoiminta aamu- ja iltapäivätoiminta 1.-9. apuvälineet yms. avustajapalvelut kokoaikainen erityisopetus</p>

Asiakirjat

Pedagoginen arvio

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/lomakkeet_oppimisen_ja_koulunkaynnin_tukeen

- ▶ *tehostetun tuen aloittaminen* perustuu pedagogiseen arvioon lapsen/nuoren oppimisen tilanteesta
- ▶ opettaja kuvaa oppilaan
 - 1) oppimisen ja koulunkäynnin tilanteen kokonaisuutena,
 - 2) saaman yleisen tuen ja arvion sen vaikutuksista,
 - 3) oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet sekä
 - 4) tekee arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta pitäisi tukea

Oppimissuunnitelma

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/lomakkeet_oppimisen_ja_koulunkaynnin_tukeen

- ▶ perustuu pedagogisessa arviossa hankittuun tietoon *tehostettua tukea* varten (voidaan käyttää osana yleistä tukea)
- ▶ oppilaan opettaja/opettajat laativat yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa; tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa
- ▶ kirjataan ne tiedot, joita opetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttävät:
 - oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet

- ❑ oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- ❑ opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- ❑ pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- ❑ fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- ❑ moniammatillinen yhteistyö ja eri toimijoiden vastualueet
- ❑ yhteistyön toteuttaminen alaikäisen opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- ❑ edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi

- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Pedagoginen selvitys

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/lomakkeet_oppimisen_ja_koulunkaynnin_tukeen

- ▶ laaditaan, kun opiskelija tarvitsee säännöllistä erityisopetusta (erityinen tuki)
- ▶ laatimista varten *luokanopettaja/aineenopettaja konsultoi erityisopettajaa*, joka hankkii oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä ja esittelee tiedot *oppilashuolto-ryhmälle*, joka tekee pedagogisen selvityksen

- ▶ **selvitys koostuu aiemman toiminnan selvityksestä** (voidaan hyödyntää pedagogista arviota ja oppimissuunnitelmaa) **ja sen pohjalta tehtävästä arviosta:**
 - ❑ lapsen opettajat laativat selvityksen oppimisen etenemisestä
 - ❑ moniammatillinen oppilashuoltotyö (esim. oppilashuoltoryhmä) kuvaa lapsen saaman tehostetun tuen toteutusta ja lapsen kehitystä tuen aikana, samoin kuin lapsen kokonaistilannetta yleisemmin
 - ❑ tarvittaessa pyydetään asiantuntijalausuntoja (esim. psykologi, lääkäri, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä)
 - ❑ hyödynnetään huoltajan luvalla mahdollista olemassa olevaa kuntoutussuunnitelmaa
 - ❑ pohditaan oppilaan siirtämistään johonkin muuhun soveltuvaan opetukseen

HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/lomakkeet_oppimisen_ja_koulunkaynnin_tukeen

- ▶ erityistä tukea koskevan ***päätöksen toimeenpanemiseksi***
- ▶ tehtävänä ***tukea pitkäjänteisesti*** oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia
- ▶ ***opettajat laativat yhteistyössä*** huoltajan ja oppilaan kanssa; tarvittavin osin moniammatillisena yhteistyönä
- ▶ HOJKS:iin kirjataan (valitaan lomake):
 - opiskelun erityiset painoalueet

- ❑ edistymisen seuranta ja arviointi
- ❑ mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat
- ❑ oppilaan itsearviointi
- ❑ muut pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat ja oppimateriaalit (osa pedagogisesta tuesta voi olla lyhyempiaikaista, yksittäiseen oppiaineeseen suunnattua tukea: tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta)
- ❑ mahdollisen yksilöllistetyn oppimäärän mukaan opiskeleminen: oppiaineet ja niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen seuranta ja arviointi
- ❑ muu tuki: oppilashuollon palvelut sekä tulkitsemis- tai avustajapalvelut

□ oppiaineesta vapauttaminen

- ▶ HOJKSin laatimisessa *hyödynnetään* lapselle osana tehostettua tukea tehtyä *oppimissuunnitelmaa sekä pedagogista selvitystä* ja sen yhteydessä kerättyä tietoa
- ▶ suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen oppimisen tarpeiden mukaiseksi

Tiedon siirtäminen (PoL 40 §)

- ▶ opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet (rehtori, opettajat, avustajat ja opetusharjoittelijat sekä kouluterveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit ja koulupsykologit) ovat **salassapitovelvollisia**:
 - ❑ lasten ja heidän perheenjäsenten sekä henkilöstön henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta
 - ❑ tehostetun ja erityisen tuen antamisesta, opetuksesta vapauttamisesta sekä näihin liittyvistä asiakirjoista ja asiakirjoihin sisältyvistä tiedoista
- ▶ lapsen **oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen** sekä oppilaan opettajalle ja opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle

oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot, esim. oppilaan siirtyessä esikoulusta kouluun, luokka-asteelta toiselle tai kokonaan toiseen kouluun; tiedot voidaan myös antaa uuden opetuksen järjestäjän pyynnöstä

- ▶ tietojen luovuttamiselle on lain tarkoittama peruste, mutta yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi on *ensisijaisesti pyydettävä huoltajan suostumus* salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen (OPH 2010)
- ▶ *opetuksen järjestäjä vastaa viime kädessä siitä, millainen tieto on välttämätöntä*, siirrettävää tietoa